

ВИМУШЕНО ПЕРЕМІЩЕНІ ОСОБИ З ОБЛАСТЕЙ ДОНБАСУ
ЯК ЧИННИКИ МІГРАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ
І СОЦІАЛЬНИХ ЗАГРОЗ НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ

Розкрито обсяги та чинники масових міжрегіональних міграційних переміщень населення України, викликаних анексією РФ Криму і військовою агресією Росії на Донбасі та регіональні особливості їх розселення, а також методологічні та практичні аспекти вдосконалення управління і регулювання інтенсивних міжрегіональних вимушених переселень. Розглянуто заходи державної міграційної політики щодо облаштування та працевлаштування в регіонах України вимушено переміщених осіб, впорядкування міграційного простору з позицій національних пріоритетів і попередження міграційних загроз національній безпеці України.

Ключові слова: вимушені масові внутрішні міграційні переселення, міжрегіональні міграції, вимушено переміщені особи, міграційні загрози національній безпеці, соціальні ризики, міграційні виклики, державна міграційна політика.

Постановка проблеми. Нинішні міграційні процеси в Україні по-різному справляють свій вплив на її демографічний розвиток, участь в міжнародному поділі праці, виході на європейський та світові ринки, соціальну та національну безпеку. Нині ця обставина набуває особливої актуальності, оскільки Україна у червні 2014 року підписала Угоду про асоціацію з ЄС. Сьогодні основне стратегічне завдання полягає в збереженні державного суверенітету, територіальної цілісності України та інтеграції до європейського економічного і міграційного простору, забезпеченні наближених до світових стандартів якості та тривалості життя, реалізації прав і свобод громадян.

Аналіз та врахування сучасних міграційних тенденцій в нашій державі в контексті участі України в європейському та світовому міграційному просторі розглядається як один із важливих чинників формування власної національної міграційної політики. Сьогодні особливо вирізняється проблема виникнення в регіонах України значної кількості вимушених переселенців у зв'язку з анексією Російською Федерацією Криму, зовнішньою військовою агресією Росії на Донбасі та військовими конфліктами, які тривають у Донецькій і Луганській областях. Слід зазначити, що через ці причини у 2014 році найактуальнішою для України проблемою стало стрімке зростання внутрішньої (переселенської) міграції, а також еміграції.

З квітня 2014 року – від початку бойових дій на Донбасі з Донецької та Луганської областей виїхало за даними ООН майже 2 мільйони осіб, з яких 1 млн 700 тисяч осіб переселилося до інших регіонів України, а понад 300 тис. осіб емігрувало до Російської Федерації. З анексованого

Криму біженцями та переселенцями на материкову Україну стало більше 25 тис. осіб. Найбільше внутрішньо переміщених осіб з Донбасу розміщено в Донецькій – 660 тис., Луганській – 249 тис., Харківській – 210 тис., Запорізькій – 116 тис. Дніпропетровській – 76 тис., Київській – 48 тис., Одеській областях – 36 тис., в м. Києві – 123 тис. осіб. Основною причиною, що стимулювала високу інтенсивність міграційного руху населення між регіонами України, стали анексія Криму, військові дії на Донбасі, тероризм і посягання на територіальну цілісність та суверенітет країни.

Виходячи із свого географічного положення та рівня і особливостей соціально-економічного розвитку, а також розвитку ринку праці та рівня заробітної плати в країні, Україна є активним учасником міжнародних економічних процесів і однією з найбільших країн – донорів робочої сили в Європі. В умовах соціально-економічної кризи роль трудових міграцій як джерела зниження напруження на місцевих ринках праці суттєво зростає.

Стрімка активізація міжнародної мобільності населення України, що відбувається за умов глобалізації та наростання інтенсивності світових міграцій, висуває актуальну проблему – регулювання міграційних процесів, надання їм організованого, безпечного та неконфліктного характеру. Досконала міграційна політика необхідна як для мінімізації зумовлених міграцією ризиків, так і для використання значного позитивного потенціалу міграції в інтересах розвитку країни та її регіонів.

Дослідження міграційних процесів в Україні, їх впливу на демографічний розвиток, рівень життя, освіти та зайнятості, у виході на європейський та світовий ринки праці, а також формування державної міграційної політики постійно є об'єктом глибокого наукового аналізу відомих вчених та провідних міграціологів України і, зокрема, Лібанової Е.М., Малиновської О.А., Надраги В.І., Пирожкова С.І., Позняка О.В., Прибиткової І.М., Садової У.Я., Хомри О.У., Драгунової Т.Н., Овчиннікової О.В. та ін.

Водночас проблеми міграційних загроз національній безпеці України, що пов'язані з військовою агресією Росії на Донбасі, нелегальною міграцією, а також впливу на національну безпеку країни масових вимушених переселень населення з Донецької та Луганської областей – місць, де відбуваються військові дії, до інших регіонів України, недостатньо досліджені.

Мета статті полягає у дослідженні сучасних викликів та загроз, що спричинили масові внутрішні міжрегіональні міграційні переселення населення в окремих регіонах України, а також загальних методологічних підходів до вивчення загроз сучасних міграційних процесів національній безпеці країни в теоретичному і практичному аспектах та реалізації заходів державної міграційної політики щодо їх розв'язання.

Основні результати дослідження. Методологія теоретичного обґрунтування та управління міграційними процесами за нинішніх умов передбачає комплексний підхід до аналізу природи міграційного буття у всій його сукупності і тих економічних, соціальних, правових та інших чинників, що притаманні саме цьому періоду, його причин та суб'єктів міграційних процесів, методів регулювання міграцій. Теорія управління міграційним рухом населення дає нам розуміння міграції як специфічного способу буття, функціонування та розвитку детермінант і механізмів міграційної

сфери, видів міграційних потреб та інтересів, особливостей їх формування та задоволення.

Активна міграційна політика є єдиною можливістю недопущення надмірного зменшення загальної чисельності населення України, зокрема в окремих регіонах, однак при цьому слід намагатися мінімізувати негативні наслідки розселення в Україні представників нетипових для неї етносів. Регулювання трудових міграцій має спиратися на диференційований підхід і бути спрямованим на поступове повернення тих, кого можна повернути, і встановлення культурних відносин з тими групами українців, які вирішили залишитися за кордоном назавжди.

Міграційні процеси в Україні завжди були об'єктом глибокого наукового аналізу, однак проблема вимушеної міграції у сьогодишньому її вигляді є абсолютно новою і малодослідженою. Подібні проблеми вже мали місце в Азербайджані, Вірменії, Грузії, Молдові, але в Україні вони мають свої особливості і власну специфіку. Окрім теоретичної значущості, відповідні дослідження є визначальним чинником вироблення державної міграційної політики.

Характеристика проблем вимушеного внутрішнього переселення населення, що виникають не лише у внутрішньо переміщених осіб, але й в українському суспільстві загалом, засвідчує, що відбувається абсолютне спрощення поведінки людини у напрямку виживання, що своєю чергою зумовлює загальну невизначеність у суспільних відносинах, тобто значне зростання соціальних ризиків, а відсутність чітко визначених часових перспектив щодо відновлення контролю держави над тимчасово окупованими територіями зумовлює необхідність вироблення адекватних адаптаційних стратегій, спрямованих на вихід індивіда з конфлікту із зовнішнім середовищем.

Внаслідок російської агресії в Україні досить гостро постала проблема вимушеної внутрішньої міграції. Підтверджені міграційні втрати Донбасу з квітня 2014 року по даний час перевищують 2 млн осіб. Втрати робочих місць оцінюються від 50 % для великих підприємств до 80–90 % – для малих і середніх підприємств регіону. Внаслідок цього від 1,1 до 1,8 млн працездатних осіб у Донецькій і Луганській областях частково або повністю залишилися без роботи й засобів до існування.

Відомий дослідник соціальних ризиків та проблем вимушено переміщених осіб Надрага В.І. справедливо зазначає, що на відміну від добровільної міграції, коли соціальний статус особи, у більшості випадків, покращується, результатом вимушеної міграції є значне його погіршення та часткова чи повна втрата раніше отримуваних доходів. А тому до вивчення проблеми вимушеної міграції слід підходити через призму соціальних ризиків внутрішньо переміщених осіб. В його основу покладено адаптацію, окремі етапи якої мають негативний вплив на людину, через що в неї викликається стан депресії та розчарування. Пролонгованість негативних інституціональних чи інших чинників на новому місці може стати серйозною перешкодою для настання наступного етапу – оптимізму та інтегрованості до нових умов. Значна частина вимушених переселенців не зможуть (чи не захочуть) повністю адаптуватися до нового середовища. Навіть після нормалізації ситуації і повернення до попереднього місця проживання вони знову змушені будуть будувати нові адаптаційні стратегії. Ось чому за умов ризикогенного суспільства державна політика має спря-

мовуватися, насамперед, на цінності й інтереси людини, що є більш важливими, ніж плюралістична демократія та окремі закони ринкової економіки [8, 20-21].

Актуальність проблеми вимушеної внутрішньої міграції досить гостро постала внаслідок анексії РФ Криму та військової агресії Росії на Донбасі. В законі України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», зокрема, зазначено, що внутрішньо переміщеною особою є громадянин України, який постійно проживає на території України, якого змусили або який самостійно покинув своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, масових порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру.

Соціальні наслідки перебування окремих територій в окупації та проведення антитерористичної операції наразі чинять вагомий вплив на соціально-економічний розвиток країни. Вони ж зумовлюють велику кількість вимушених переселенців та актуалізують питання захисту їх прав, створення належних умов їх життєдіяльності в регіонах розселення. Загострення проблем тимчасових переселенців і дослідження зарубіжного досвіду у їх розв'язанні свідчать про необхідність негайних дій держави щодо формування законодавчої бази для отримання статусу вимушеного переселенця, отримання житла, забезпечення прав зайнятості, отримання соціального забезпечення (освіта, охорона здоров'я і т.д.), створення умов повернення до попередніх місць проживання [2].

Проблема вимушеної міграції має не лише кількісний, але й часовий вимір. Зараз в Україні налічується найбільша чисельність внутрішньо переміщених осіб у Європі з часів завершення Другої світової війни. За різними оцінками, майже 2 млн. мешканців Донецької, Луганської областей та АР Крим вимушено змінили місце проживання; половина з них діти, інваліди та особи похилого віку [7, 201]. Дані про чисельність вимушених внутрішньо переміщених осіб та їх потреба в працевлаштуванні наведені в таблиці 1.

Таблиця 1.

Обсяги внутрішньо переміщених осіб та їх потреба в працевлаштуванні за регіонами України

	Назва області	Обліковано осіб	Кількість осіб, які заявили про потребу в працевлаштуванні		
			всього	звернулись за працевлаштуванням до центрів зайнятості	Працевлаштовані з числа тих, хто звернувся до центрів зайнятості
1	Вінницька	13 107	2 479	1 231	382
2	Волинська	4 071	998	550	176
3	Дніпропетровська	76206	12 739	4 122	1 321
4	Донецька	660 105	12811	9217	1 565
5	Житомирська	10 403	2 450	1 133	347
6	Закарпатська	3 478	771	457	167

Продовж. табл. 1

7	Запорізька	116 411	9 023	3 533	825
8	Івано-Франківська	4 072	1 173	679	266
9	Київська	48 036	8 097	2 239	621
10	Кіровоградська	12 069	1 835	1 041	281
11	Луганська	248 519	2 778	2 949	899
12	Львівська	11 143	3 334	1 548	469
13	Миколаївська	8 696	998	1 050	377
14	Одеська	35 703	7 255	1 719	510
15	Полтавська	30 493	4 617	2 910	713
16	Рівненська	3 160	852	667	287
17	Сумська	15 243	2 336	1 405	342
18	Тернопільська	2 720	797	433	175
19	Харківська	209 837	17 104	4 648	1 703
20	Херсонська	14 070	2 193	997	301
21	Хмельницька	6 698	1 289	987	285
22	Черкаська	14 284	2 248	1 633	513
23	Чернівецька	3 131	860	454	116
24	Чернігівська	9 963	2 369	1 342	330
25	м.Київ	123 197	28 130	4 435	1 039
	ВСЬОГО	1 684 815	129 536	51 379	14 010

Джерело: дані Міністерства соціальної політики України

Як засвідчують дані табл. 1, більшість вимушено переселених осіб географічно розташовані у районах, близьких до їхніх домівок і які перебувають під контролем українського уряду. Значна кількість вимушено переселених осіб також переїхала до першої лінії областей, що оточують Донбас, – Харківської (210 тис. осіб.), Запорізької (116 тис. осіб.), Дніпропетровської (76 тис. осіб.), також другої лінії областей – Київської (48 тис. осіб.), Одеської (36 тис. осіб.), Полтавської (31 тис. осіб.), м. Київ (123 тис. осіб.). Те, що вони залишаються неподалік від дому, означає, що вони хочуть підтримувати тісні зв'язки з залишеними сім'ями та майном, а також залишати для себе можливість повернення.

Зараз у цих регіонах кількість місць для можливого розселення зменшилася, але незважаючи на наявність місць для проживання на заході України, більшість вимушено переселених осіб не хочуть їхати через усю країну, щоб прийняти таку пропозицію про розміщення. Водночас у Західних регіонах України чисельність вимушених переселенців є порівняно незначною: Львівська (11143 особи), Івано-Франківська (4 072 особи), Волинська (4071 особа), Закарпатська (3478 осіб), Рівненська (3160 осіб), Чернівецька (3131 особа) області.

Масова міграція населення всередині країни пов'язана з низкою проблем, які виникають як у самих внутрішньо перемішених осіб, так і в суспільстві в цілому. Відбувається абсолютне спрощення поведінки людини у напрямку виживання, однак це породжує загальну невизначеність у суспільних відносинах, а значить, і значне зростання соціальних ризиків. Відсутність реальних перспектив щодо швидкого відновлення у найближчій перспективі контролю держави над тимчасово окупованими територіями зумовлює необхідність вироблення адекватних адаптаційних стратегій.

Насамперед треба зазначити, що на відміну від добровільної міграції, коли соціальний статус особи, у більшості випадків, покращується,

результатом вимушеної міграції є значне його погіршення та часткова чи повна втрата раніше отримуваних доходів. Під вимушеністю ми розуміємо відсутність позитивної мотивації для переміщення, а також зміну умов проживання, за якої стає неможливим нормальна життєдіяльність чи виникає реальна загроза безпеці за відсутності перспективи нормалізації ситуації.

Більшість населення Донбасу – і ті, хто залишилися, і ті, хто виїхали до інших регіонів України, – в один момент втратили все: роботу, доходи, житло, машину, дачу. Лише частина донеччан (близько 1 млн осіб, тобто 22 %) та луганчан (понад 300 тис. осіб, тобто 16 %) мали фінансові можливості переїзду на більш-менш тривалий період. Проте через неможливість повернення додому чи повну втрату майна внаслідок бойових дій навіть раніше відносно забезпечене населення опинилося в стані раптової бідності, а в окремих випадках – зазнало її крайніх виявів. Лише близько 10 % сімей із району проведення АТО (незалежно від того, переїхали вони в інші регіони чи залишилися на постраждалих територіях) можуть зберегти відносно стабільний матеріальний стан і не потребують соціальної підтримки. Це здебільшого сім'ї, яким вдалося скористатися заощадженнями (майном, депозитами тощо) для зміни місця проживання, або ті, хто зміг зберегти традиційні джерела доходів чи успішно реалізувати себе на ринку праці в інших регіонах країни. Натомість майже 90 % населення із прифронтових територій або вже стали бідними, або потрапили в зону високої вразливості до бідності, оскільки розвиток подій на сході може в будь-яку хвилину призвести до втрати мізерних заробітків чи заощаджень [3, 173].

Для оцінки адаптаційних стратегій вимушених переселенців слід підходити поетапно:

- перший етап, що характеризується оптимістичними очікуваннями та надіями на майбутнє;
- другий етап характеризується зростанням негативного впливу середовища на людину, що викликає в неї стан депресії та розчарування;
- третій етап характеризується максимальним проявом симптомів безпорадності та виникненням психосоматичних розладів;
- четвертий етап супроводжується появою оптимізму, відчуттям задоволеності і інтегрованості до нових умов;
- п'ятий етап характеризується повною адаптацією індивіда.

Поряд з цим, частина вимушених переселенців не зможуть або не захочуть адаптуватися до нового середовища і після нормалізації ситуації повернуться на попереднє місце проживання, але там їх чекають нові проблеми реадаптації.

Розглядаючи відмінності між добровільною та вимушеною міграцією, слід зазначити, що у випадку добровільної міграції спочатку, як правило, у суб'єкта адаптації виникає позитивна установка на нове явище, тобто відбувається адаптація свідомості, а потім вже нова адекватна форма поведінки. Або ж особа поступово змінює звичні стандарти поведінки, особливо не переймаючись сутністю оточуючої дійсності, а з часом відбувається кореляція його свідомості. Вимушені адаптації виникають у тих середовищах, які жорстко диктують свої умови адаптації, – у особи виникає негативна установка на освоєння нових явищ, вона вимушена вибудувати свою поведінку у незнайомому середовищі. Розподіл адаптаційних

стратегій за добровільністю чи вимушеністю є ключовим в установках особи на успішність пристосування до нових умов.

Досить важливим також є детермінація економічної активності працюючого населення, яка формує різні системи ціннісних орієнтацій людей, впливає на рівень готовності до підприємництва. Установки та орієнтації щодо відкриття власної справи, а також оцінки спроможності займатися підприємницькою діяльністю значною мірою залежать від рівня матеріального становища вимушеного переселенця. Потенційна готовність створити власне підприємство, відкрити свою справу серед бідних прошарків у 5 разів нижча за групу з матеріальним становищем вище за середнє та в 4 рази – із середнім рівнем добробуту. Бідний прошарок має низькі можливості адаптації до сучасного соціального середовища і за цих умов перебуває в стані очікування та не починає активних дій задля поліпшення добробуту. Встановлено, що чим вищий добробут соціальної групи, тим вищі оцінки спроможності займатися підприємницькою діяльністю. Зазначене питання набуває ваги серед населення працездатного віку у зв'язку з низхідними процесами мобільності за матеріальним становищем [9].

Виходячи з результатів дослідження «Оцінка потреб внутрішньо переміщених осіб в Україні та послуг для них», яке проводилося у січні 2015 року МГО «Соціальні ініціативи з охорони праці та здоров'я» першочерговими потребами цієї категорії осіб є: фінансова (потреба у працевлаштуванні) – 69,5%; гуманітарна (їжа та одяг) – 65,7%; житлова – 62,8%; медична – 49,8%; соціальна – 13,5%; психологічна – 11%; юридична – 11%; культурна – 7,3%; політична – 6,2%. Щодо рівня задоволення потреб вимушених переселенців, то відповіді респондентів щодо потреб, які задовольняються на низькому або недостатньому рівні, розподілилися наступним чином: фінансова (працевлаштування) – 45%; житлова – 41,2%; гуманітарна (їжа, одяг) – 34,5%; медична – 28,3%; соціальна (участь у житті громади, толерантне ставлення з боку громадян, рівний доступ до благ і можливостей у соціумі) – 17%; політична (участь у політичному житті держави, прийнятті рішень, законотворчій діяльності) – 14,2%; юридична (захист прав, представництво інтересів у суді, юридичні консультації) – 13,4%; психологічна та культурна – по 9,7% [11].

Висновки. Відсутність реальних перспектив щодо припинення бойових дій найближчим часом та швидкого відновлення контролю держави над цими територіями зумовлює необхідність прийняття програм щодо соціальної підтримки та адаптації переміщених осіб на територіях їх розміщення, а також здійсненню заходів щодо протидії можливим негативним соціально-економічним наслідкам для територій-реципієнтів. Політика щодо внутрішньо переселених осіб має забезпечити баланс між інтересами місцевих громад та забезпечення гідних умов для життя і праці постраждалих осіб. Програма реінтеграції для вимушено переміщених осіб має бути спрямована не лише на підтримку зайнятості для переселенців, а й сприяти соціально-економічному розвитку місцевих громад шляхом використання наявного людського потенціалу переміщених осіб, їх доволі високої соціальної та територіальної мобільності, економічної активності, інтелектуального та демографічного потенціалу [4, 175].

Щодо осіб, які залишилися на неконтрольованій українською владою території, то домінування процесу формування ризиків (обстрілів, бомбардувань) зумовить у майбутньому специфічне переродження су-

спільних інституцій та взаємовідносин. З часом така ситуація призведе до подальшого витіснення значної частини населення, яке зараз залишається орієнтованим на нормальні умови зайнятості, а їх місце в регіоні можуть зайняти представники різного роду кримінальних структур і маргіналізовані верстви. Самоорганізація населення також набуватиме специфічних форм, серед яких можна виділити: створення злочинних співтовариств, організацію посередницьких послуг між ворогуючими сторонами, а також супротив представникам самопроголошеної влади. Підтвердженням початку реалізації одного з наведених сценаріїв може слугувати твердження голови правління Центру прикладних політичних досліджень «Пента» Володимира Фесенка, який заявив: «Протягом останнього року на Донбасі сформувалася ціла воєнна каста, насамперед, з місцевих. Це люди, для яких війна – це стиль життя і заробітку. Ці люди вже не повернуться в шахти чи на заводи, і таких людей вже декілька тисяч. Це нова реальність Донбасу». Дійсно, як засвідчує світова практика, спільноти такого типу майже не піддаються реабілітації, у кінцевому рахунку, їх потрібно буде просто ізолювати в установленому українським законодавством порядку.

В умовах ризикогенного суспільства державна політика має спрямовуватися на цінності й інтереси людини, які є більш важливими, ніж, скажімо, плюралістична демократія і ринкова економіка. Це цінності життя кожної людини (самоцінності життя кожної окремо взятої людини), захист її гідності, збереження громадянського миру та злагоди. Суспільство, як відомо, культивує й утворює цінності свободи і відповідальності, які в економічній сфері утворюють ринок, у політичній – демократію і плюралізм, у соціальній – самодостатню особистість [10, 219]. Таким чином, сьогодні основні зусилля мають концентруватися на розробці та ефективному упровадженні Стратегії соціальної адаптації внутрішньо переміщених осіб, яка передбачатиме, насамперед, інтеграцію внутрішньо переміщених осіб в соціум, тобто створення нових робочих місць та будівництво повноцінного житла.

Література

1. Про Концепцію Державної міграційної політики. Указ Президента України № 622/2011 від 30.05.2011 [Електронний ресурс] – Режим доступу : URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/622/2011>.
2. Войналович І. А. Вимушені переселенці: зарубіжний досвід, стан реалізація їх прав в Україні [Електронний ресурс] / І. А. Войналович, М. О. Кримова, Л. В. Щетініна // Інституційний репозитарій КНЕУ. – Режим доступу : <http://www.ir.kneu.kiev.ua:8080/bitstream/2010/5981/1/250-258.pdf>.
3. Донбас і Крим: ціна повернення : монографія / за заг. ред. В. Я. Горбуліна, О. С. Власюка, Е. М. Лібанової, О. М. Ляшенко. – К.: НІСД, 2011. – 474 с.
4. Макарова О. В. Соціальна політика в Україні : монографія / О. В. Макарова ; Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України. – К., 2015. – 244 с.
5. Малиновська О. А. Трудова міграція: соціальні наслідки та шляхи реагування / Малиновська О. А. – К. : НІСД, 2011. – 40 с.
6. Малиновська О. А. Управління міграціями: деякі висновки з європей-

- ського досвіду / О. А. Малиновська // Збірник наукових праць УАДУ / за заг. ред. В. І. Лугового, В. М. Князева. – К. : Вид-во УАДУ, 2002. – № 2. – С. 446–453.
7. Надрага В. І. Соціальні ризики: сутність, аналіз, можливості впливу / Надрага В. І. ; ІДСД НАН України. – К. : ПП Сердюк В. Л., 2015. – 330 с.
  8. Надрага В. І. Соціальні ризики в трудовій сфері / Надрага В. І. ; ІДСД НАН України. – К. : ПП Сердюк В. Л., 2016. – 39 с.
  9. НДР Державної установи «Інститут економіки та прогнозування НАНУ» «Вплив економічних перетворень на процеси соціальної мобільності в сучасному українському суспільстві». – № 0110U004381.
  10. Недюха М. П. Україна в контексті соціології ризику / М. П. Недюха // Українознавство. – 2004. – № 3–4. – С. 218–221.
  11. Оцінка потреб внутрішньо переміщених осіб в Україні та послуг для них [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.lhsi.org.ua/images/2015/Doslidzhennya_VPO_LHSI2015.pdf.
  12. Романюк М. Д. Міграційні загрози національній безпеці України: сучасні виклики, проблеми подолання / Романюк М. Д. // Демографія та соціальна економіка / ІДСД НАН України. – 2015. – Вип. 3 (25). – С. 99–111.

Reveals the scope and interregional migration factors of mass population movements of Ukraine caused Russian annexation of the Crimea and the Russian military aggression into the Donbas and regional characteristics of their settlements, as well as the methodological and practical aspects of improving management and regulation of inter intensive forced displacement. Considered measures of state migration policy on resettlement and employment in the regions of Ukraine internally displaced persons, organizing space migration from the standpoint of national priorities and prevent migration of threats to national security of Ukraine.

Keywords: *forced migration massive internal displacement, inter-regional migration, internally displaced persons, migration, threat to national security, social risks, migration challenges, migration policy.*